

In Memoriam et Honorem

Пам'ять і шана

УДК 82–193.6:7.071.13аб

ВАСИЛЬ І ВАЛЕНТИН.

Пам'яті Василя Забашти (1918–2016)
та Івана-Валентина Задорожного (1921–1988)

Цього року на дев'яносто восьмому році життя відійшов за небокрай відомий український маляр, педагог і громадський діяч Василь Забашта, відійшов, аби там, у небесній високості, поєднатися з минулими поколіннями свого великого і славного чумацького роду, аби стрітися й уже навіки лишитися в товаристві достойних колег по ремеслу й побратимів по духу, привітатися і повести тиху, довірливу розмову зі своїм близьким товаришем Іваном-Валентином Задорожним, двадцять восьму річницю пам'яті якого відзначили цієї осені.

Доля цих двох діячів вітчизняної культури і відмінна, і, водночас, напрочуд подібна в основних своїх проявах і поворотах. Обидва – селянські сини, які досягли вершин професійної майстерності й пов'язали своє життя з містом, із Києвом. Обидва отримали початкову художню освіту ще в передвоєнний час, а вищу здобували в другій половині 40-х – на початку 50-х років. Обидва воювали на фронтах Другої світової війни і певний час несли на собі й у собі тягар більшовицької ідеології, вірили у правдивість комуністичних гасел партійних керівників... Але в обох випадках здоровий глузд, критичний розум, а також власний гіркий досвід буття в «страніє Советов» (голодовки, трудовий / концентраційний табір, невідповідність між ідеологемами й реаліями щоденного буття, всюдисуще лицемірство й несправедливість «стражів порядку») повернули їхні душі й серця до родової пам'яті й традиції, до національної свідомості, визначили їхню громадянську позицію. У цьому процесі очищення від скверни самозабуття й зради, від безпам'ятства й байдужості значну роль відіграла зустріч,

знайомство й особиста дружба обох мистців із старшим колегою-скульптором, відомим збирачем витворів народного мистецтва та давніх світлин Іваном Гончарем, який власним прикладом сприяв пробудженню в їхніх душах приспаної любові до рідного слова й культурних цінностей, оживленню почуття національної гідності й власної відповідальності за долю народу. І вони не лише пробудилися самі, вони повели за собою багатьох інших, стали вчителями й наставниками для цілої когорти представників молодшої генерації.

Чимало виразних паралелей, а подекуди й близьких аналогів демонструє й ідейно-образний та сюжетно-тематичний лад їхніх творчих робіт. Взяти б для порівняння такі зразки, як «Салют перемоги» (1967), «З походу не вертаються сини» (1984), «Мати» (2003), «Портрет бандуриста Григорія Ткаченка» (1978), «Портрет Степана Таранушенка» (1979), «Рятуйте, люди, пісню. Портрет бандуриста Василя Литвина» (1990), «Прометей духу» (1991–2008), «Чураївна» (2008) Василя Забашти і «Садкам цвісти» (1970), «Солдатські матері» (1985–1986), «Юрій Кондратюк» (1976–1982), «Максим Березовський» (1985), «Наша пісня, наша слава» (вітраж, 1970–1971), «Т. Г. Шевченко» (гобелен, 1988), «Маруся Чурай» (1975–1977) Івана-Валентина Задорожного.

Хоча ці два мистці лишалися цілком самобутніми в своїх образних пошуках і знахідках, у манері письма (адже сповідували різні формально-стилістичні постулати, були носіями різних мистецьких напрямів), обидва йшли дорогою життя в одному керунку: сповідували розвій місцевої

ВАСИЛЬ ЗАБАШТА. СВІТ ОЧИМА ХУДОЖНИКА...

мистецької традиції, зокрема її київського осередку-школи, дбали про примноження й утвердження питомо національного естетичного мислення й вислову, послугуючись при цьому набутками світової та вітчизняної художньої практики. Такими вони й лишаються в нашій пам'яті...

Наразі читачам пропонуються спогади Василя Забашти про Івана-Валентина Задорожного. Перший з них узятий з опублікованої вже книги «Світ очима художника» (Київ, 2009), другий – з підготовленого до

друку рукопису «У пошуках світла» (у запису й літературній обробці дружини Василя – Людмили Забашти), у яких віддзеркалена українська реальність 50–80-х років минулого ХХ ст. Окрім цікавих подробиць життя, стосунків і творчих перипетій обох мистців, означені тексти виразно передають дух, загальну атмосферу часу, настрої, громадську й людську позицію багатьох учасників тих подій...

Ред.